

Oponentský posudek na bakalářskou práci Anny Babuské

„Antropologie autismu – může být autistické chování vhodným modelem pro evoluci chování AMČ?“

Oponent: RNDr. Vladimír Blažek, CSc., Katedra antropologie FF ZČU v Plzni

Práce je tvořena několika částmi, které popisují jednotlivé stránky tématu spíše paralelně bez propojení. Teprve v Diskuzi se pak snaží autorka naplnit cíle práce tak, jak je uvádí v Úvodu. Také se mi nezdá úplně vhodný název bakalářské práce: jednak si nejsem jistý, že lze hovořit o antropologii autismu (takové označení vyvolává představu systematického studia autismu v antropologické perspektivě – je tomu tak?), jednak se práce více soustřeďuje na paleolitické umění s možnou rolí autistů a nikoliv na evoluci chování anatomicky moderního člověka, jak je uvedeno v podtitulu (viz též v posudku dále).

Podkapitoly věnované vzniku symbolického myšlení, moderního chování a řeči nemohou vzhledem k rozsahu práce postihnout všechny důležité teorie, resp. hypotézy. Přesto u nich považují práci s odbornou literaturou za kvalitní, neboť jsou zde uvedeny mnohé relevantní studie. Část o paleolitickém umění se neodvážím z tohoto hlediska posoudit. Kapitola popisující a vysvětlující problematiku autismu je pak velmi pečlivě propracovaná a vychází z širokého rozsahu literatury.

Diskuze věrohodně srovnává různé názory na možnost evoluční výhodnosti části jedinců autistického spektra (např. vzhledem k některým jejich dovednostem) a shrnuje argumenty pro konstatování, že význam a vliv autistů na pravěkou společnost nelze vyloučit. Závěry jsou však naopak rozpačité. Nejsem si jistý, že některá tvrzení v Závěrech autorka skutečně doložila (např. o vzniku autismu v evoluci člověka – viz v posudku dále).

Text je psán srozumitelně a pěknou češtinou, resp. se v něm nevyskytují anglikanismy ani zbytečně složité formulace. Struktura a grafická úprava odpovídají bakalářské práci. Rozsah použité literatury (téměř 10 stran seznamu publikací, většinou zahraničních odborných studií) je sice v souladu s tématem, resp. se skutečností, že se zde vychází z několika vědních oblastí – ze studia paleolitického umění, evoluce anatomicky moderního člověka, dále z evoluční psychologie a psychologie včetně klinických poznatků, což však nesnižuje její účtyhodnost, neobvyklou u bakalářských prací. Lze říci, že práce je připravena poctivě a pečlivě a nevyvolává ve mně potřebu kritických připomínek ke způsobu zpracování. Drobné chyby se zde ale také vyskytují – např. občasné vynechání čárky oddělující vedlejší větu nebo naopak vložení čárky, kde by být neměla (str. 6, 8, 16 a další).

Autorka opakovaně směšuje dvě věci, a to jednak evoluční změny chování člověka a utváření mysli (resp. myšlení) a potenciálního významu autistických jedinců pro tyto změny, jednak vliv autistů na vznik a vývoj paleolitického umění. Samozřejmě, že obě témata spolu souvisejí, neboť umělecké projevy jsou bezesporu v úzkém vztahu k symbolickému myšlení, ale nelze je zaměňovat. Na základě úvah, že pro utváření paleolitického umění měli či mohli mít význam někteří jedinci z autistického spektra chování, nelze chápat autistické projevy a chování jako vhodný model pro evoluci chování a myšlení anatomicky moderního člověka. Autorka dochází k názoru, že skutečně nelze autismus za takový model chápat, ale se zdůvodněním, že autismus je „produkt biologického vývoje po vzniku chování anatomicky moderního člověka“. Je to skutečně pravda? Osobně se domnívám, že autismus (včetně méně hendikepujících poruch, např. Aspergova syndromu) lze jako zjevnou poruchu chování, kdy jedinec není schopen plnohodnotně chápat sociální realitu a reagovat v sociálním prostředí, odvodit od neurofyzilogického základu normálního složitého sociálního chování – autistické chování ani nenaznačuje nějaký výchozí stav, ani „nevznikl“ jako nějaký specifický fenomén v evoluci. Na druhou stranu lze souhlasit s tím, že jiné vnímání reality autistů může vést i k odlišnému způsobu jejich vyjadřování či popisu okolního světa, např. při zobrazení.

Další moje připomínka se týká i jiných odchylek a poruch chování, kterým autorka nevěnuje žádnou pozornost a které podle mého názoru měla zmínit, resp. komparovat s autistickými projevy; mám na mysli především okruh onemocnění typu schizofrenie. I zde lze ukázat, že mnohdy odlišné vnímání světa může být zdrojem velmi svébytného, inovativního a umělecky inspirativního vyjadřování. (Osobně se domnívám, že mohli mít tito lidé větší význam než autisté pro vznik a utváření umění, rituálů, představ o světě.) Na druhou stranu uznávám, že tyto moje polemické připomínky jsou určeny spíše autorům publikací, ze kterých autorka čerpala.

Celkový dojem z bakalářské práce je kladný, byť je postavena na poněkud spekulativních hypotézách z odborné literatury, které není jednoduché skutečně zhodnotit. Práci doporučuji k obhajobě a navrhuji hodnocení

Velmi dobře.

Plzeň – 2.6.2014

Vladimír Blažek